

■ Wielkie Księstwo Poznańskie

Wielkie Księstwo Poznańskie było częścią państwa pruskiego rządzonego przez króla Fryderyka Wilhelma III. Uzyskało ograniczoną autonomię – utworzono w nim urząd namiestnika, który do 1831 r. sprawował Polak, ksiązę **Antoni Radziwiłł**. Jednak w rzeczywistości Wielkim Księstwem Poznańskim rządził naczelny prezes prowincji będący Niemcem. Język polski był, obok niemieckiego, językiem urzędowym w administracji i sądownictwie. Obowiązywał również w szkołach. W 1824 r. powołano **sejm prowincjonalny**, którego obrady toczyły się w języku polskim. W jego skład wchodził przedstawiciel trzech stanów: rycerskiego (szlachty), miejskiego oraz gmin wiejskich. Kompetencje sejmu były ograniczone – przedmiot uchwał stanowiły sprawy lokalne. Zgromadzenie to stało się jednak ważnym miejscem do obrony polskich interesów narodowych.

■ Sytuacja gospodarcza w zaborze pruskim – podstawy nowoczesności

W gospodarce ziem polskich znajdujących się pod zaborem pruskim dominowało rolnictwo. Jedynie na Górnym Śląsku, którego tylko niewielki obszar należał przed rozbiorem do Rzeczypospolitej, rozwijał się przemysł. Sytuacja chłopów zamieszkujących te tereny była nieco lepsza niż w pozostałych zaborach. W Prusach od 1807 r. rozpoczęto bowiem proces stopniowego wprowadzania reform na wsi. Nadano wówczas chłopom wolność osobistą, likwidując w ten sposób poddaństwo, i umożliwiono im wykup ziemi za gotówkę lub rentę. W ten sposób rozpoczął się proces **uwłaszczenia**, czyli nabywania przez chłopów ziemi na własność. Wprowadzone zmiany były korzystne przede wszystkim dla ziemian oraz bogatych chłopów. Pozostali mieszkańcy wsi – mimo uzyskania wolności – zazwyczaj tracili ziemię i musieli

podjąć pracę najemną w majątkach lub poszukiwać zajęcia w przemyśle.

Reforma uwłaszczeniowa objęła swoim zasięgiem Wielkie Księstwo Poznańskie dopiero od **1823 r.** Dzięki wprowadzonym zmianom rolnictwo wielkopolskie należało do najbardziej rozwiniętych, a na ziemiach zaboru pruskiego najwcześniej zaczęły przyjmować się zasady kapitalizmu. Ziemianie, a następnie chłopci modernizowali tam gospodarstwa i stosowali nowoczesne techniki uprawy roli. Intensywnie rozwijał się przemysł przetwórczy, a produkowane towary znajdowały odbiorców zarówno w mieście, jak i na wsi.

■ Sytuacja gospodarcza w zaborze austriackim

W najgorszej sytuacji ekonomicznej w XIX w. znajdowały się ziemie zaboru austriackiego. Galicyjskie wsie były rozdrobnione i przeludnione. Brakowało tam środków finansowych na unowocześnianie gospodarstw i procesów produkcji, a w wyniku zmian terytorialnych właściciele ziemscy zostali pozbawieni dostępu do dotychczasowych rynków zbytu. Dopiero w 1848 r. w monarchii Habsburgów

POSTAĆ HISTORYCZNA

Edward Raczyński

1786–1845

Był hrabią, działaczem społecznym, mecenasem kultury i sztuki. Edukację pobierał początkowo w domu, a następnie kontynuował na uniwersytetach w Niemczech. Wziął udział w walkach w okresie napoleońskim. Odbił liczne podróże, w tym po Skandynawii, Turcji i Grecji. Od lat 20. XIX w. prowadził działalność wydawniczą. W różny sposób wspierał rozwój Wielkopolski, m.in. fundując szkoły lub wodociągi. Jego najbardziej znanym dziełem było utworzenie publicznej biblioteki w Poznaniu. Występował również w obronie praw Polaków, które były łamane przez pruskie władze. Życie zakończył tragicznie, popełniając samobójstwo z powodu fałszywych oskarżeń o nadużycia finansowe przy odbudowie Kaplicy Królów Polskich w poznańskiej katedrze.

Herb Wielkiego Księstwa Poznańskiego składał się z czarnego orła pruskiego, na którego piersi w czerwonym polu znajdował się srebrny orzeł w koronie. Taka symbolika miała świadczyć o tym, że księstwo jest częścią Królestwa Prus, ale jednocześnie posiada pewną autonomię.